

HANS-ERIK SENNMARK

**Den nyfikne
90-åringen
från Karlstad**

ISBN: 978-91-88263-11-7

**© Hans-Erik Sennmark
Karlstad 2016**

Omslagets framsida:

Överst: Karlstadstudenter 1945 med författaren inringad i bakre raden.

Nederst: Lusten VII, en av de bogserbåtar som drog timmersläp från
norra Värmland till Skoghallsverken.

Ultima Esperanza Books
www.ultimaesperanzabooks.se

Innehåll:

- Förord / 7
1. Min skolväg / 9
  2. Jag hade en gång en hund../ 15
  3. Mitt liv som reservbrandman / 22
    4. Läroverksminnen / 28
    5. Nöjeslivet i Karlstad / 42
    6. Yttre Sällaren / 53
  7. Bokhandlare och andra extraknäck / 68
    8. Krigstider / 74
  9. En sommar på Länsarbetsnämnden / 82
    10. Värnplikten / 87
  11. Ett pedagogiskt mellanspel / 116
    12. På väg mot karriären../ 120
    13. Mitt livs kärlek../ 128
    14. Första bilen../ 133
    15. Äntligen ut i Europa / 137
  16. Bland kungar och kungligheter../ 140
  17. Tillsammans med kändisar../ 146
  18. Mitt liv i siffror / 153

Förord

Till min dotter Gunnel

Det jag skrivit ner och som resulterat i den här boken, är ett försök att med hjälp av en serie ögonblicksbilder förmedla bilder och intryck från en tid som svunnit och aldrig kommer åter. Det är inga märkvärdiga händelser eller minnen, snarare ett försök att till kommande generationer förmedla en gångens tids sätt att leva och verka som idag kan förefalla nästan verklighetsfrämmande. Allt jag berättar i följande små stycken är självupplevt.

Karlstad i augusti 2016

Hans-Erik Sennmark

1. Min skolväg

Mina fyra första skolår gick jag i Folkskoleseminariets övningsskola på Hööksgatan i stadsdelen Marieberg i Karlstad. Jag gick där mellan 1932 och 1936. Skolan hade invigts 1927 och var alltså ganska nybyggd när jag började där. Seminariet, eller Semis som vi elever och de flesta andra kallade skolan, var en utbildningsanstalt för blivande lärare av manligt kön och var till för att de blivande lärarna skulle ha någonting att öva sig på, dvs vi elever. Jag hade förmånen att få gå i vad jag vet den enda skola i länet, som utbildade lärare på den tiden.

Egentligen hade jag inte särskilt lång väg till skolan. Jag bodde tillsammans med min sju år äldre syster Greta, min sex år äldre bror Bengt och min mamma och pappa i ett tvåfamiljshus i stadsdelen Karlsholm i Karlstad. Huset låg på Södra Karlsholmsgatan 10 på norra sidan av Klarälvens västra gren och fågelvägen var väl avståndet till skolan högst en kilometer. Fågelvägen var förstås inget reellt alternativ på grund av min avsaknad av flygförmåga och eftersom skolan och min bostad inte låg på samma sida av Klarälven.

Huvudproblemet var alltid just Klarälven. Hur skulle man ta sig över eller förbi detta naturhinder? De första månaderna av höstterminen 1932 löstes problemet

på ett enkelt och fuffigt sätt. Några hus längre ned på samma gata bodde en blivande klasskamrat till mig som hette Göran Sjöstrand vars föräldrar hade ett sommarställe på Hammarön. När sommarsäsongen var över flyttade man över sin eka till Klarälven och förtöjde den alldeles nedanför vår gata, och så var problemet löst, åtminstone fram till vintern. Sedan fick de turas om, min och Görans mamma, att ro över och lämna och att hämta på morgnar och eftermiddagar. Roddturerna var inte särskilt långa, bara tvärs över älven till Rosenborgsallén på andra sidan. Skolvägen blev därigenom nästan lika med fågelvägen.

Ibland kunde vissa problem uppstå i samband med överfarten. Det var när man på håll kunde höra det välbekanta tuffande ljudet från någon av Lustenbåtarna. Lusten var en typ av bogserbåtar som i sakta fart drog långa timmersläp från norra Värmland ner till Skoghallsverken på Hammarön. Bogserbåtarna var alla döpta till Lusten plus en efterföljande siffra, ända upp till 16 om jag minns rätt. En förbipassering kunde ta ganska lång tid med åtföljande risk för försenad ankomst till skolan. Vid sådana här tillfällen var jag glad om jag hade

Lusten sju har ingen fru.

min mamma som roddare, hon var betydligt snabbare än Görans mamma som var tämligen korpulent.

Vi barn använde oss ofta även populär ramsa för Lustenbåtarna:

Lusten ett har inget vett
Lusten två kan inte gå
Lusten tre kan inte se
Lusten fyra kan ta lyra
Lusten fem går med kläm
Lusten sex äter kex
Lusten sju har ingen fru
Lusten åtta har ingen potta
Lusten nio slår med lie
Lusten tio går på bio
Lusten elva går på älva
Lusten tolv går på golv

En kvinnlig elev som hade fått i uppdrag att skriva någonting vackert om den annalkande våren och om Klarälven, skrev: Om våren börjar Lustarna komma en och en i sänder...

Så gick hösten, båtsången tog slut och andra färdsätt fick tillgripas som betydde avsevärt längre skolväg. Jag ansågs då tydligen mogen att klara den längre skolvägen på egen hand, eller rättare sagt på egen fot. I skolboken hade vi hunnit till "far ror, mor är rar". En del förvanskade det skämtsamt till "mor en orm", ett som jag tyckte fånigt sätt att uttrycka sig på. Jag tilltalade dessutom aldrig min mamma med mor. Hon var rätt och slätt min mamma.

Den längre väg jag fick ta sedan sjötransporterna upp-

hört, var till fots längs Klarälven bort till västra järnvägsbron, uppför trapporna, över bron, nedför trapporna på andra sidan älven, förbi Klaraborg, på den tiden stadens fattigvårdsanstalt, förbi järnvägsbommarna i stadsdelen Viken och sedan vidare bort mot Semis. Ibland kunde jag välja en annan väg när jag passerat järnvägsbron och ta av nedströms utefter älven och gå förbi en stor villa som ägdes av en doktor Elam, far till en av mina klasskamrater.

I hörnet av Älvgatan och Rosenborgsgatan, som ledde upp till Semis, fanns två saker som tilldrog sig mitt intresse. Alldeles i hörnet på vänster sida låg en godiskiosk och på höger sida någon sorts filial till sjukhuset. På sjukhusavdelningen vårdades troligen lungpatienter som för den friska luftens skull ofta låg utomhus, sommar som vinter. Detta förvånade mig mycket, var man sjuk skulle man naturligtvis hålla sig inomhus och vistas i dräglig temperatur.

Men åter till godiskiosken. Den var en naturlig angöringspunkt, speciellt på hemväg från skolan, då jag stannade till för att förhoppningsfullt fråga om de hade något gammalt, underförstått något som var prisnedsatt. Alltför ofta blev svaret en beklagande huvudskakning men jag kan fortfarande minnas de underbart goda slickepinnar man sålde för det facila priset av två öre per styck.

Under vintern när Klarälven var tillfrusen ändrades förutsättningarna för mig att ta mig till skolan radikalt. Då ordnade naturen så att hela älven förvandlades till en bro och jag kunde ta mig över älven var jag ville. Fågelvägen blev nästan ett reellt alternativ. Antalet valmöjligheter ökade också eftersom jag kunde välja att gå till fots, åka skidor eller ta sparkstöttingen.

Ur transport- och kommunikationssynvinkel var Klarälven ibland till nackdel och ibland till fördel men ur en ung skolelevs perspektiv måste jag nog säga att fördelarna övervägde. Jag tänker då inte så mycket på badmöjligheterna, Klarälven gjorde inte skäl för sitt namn på grund av förorenande utsläpp nedströms staden. Speciellt inte nedanför utsläppet från lasarettet där vi barn ibland studerade och försökte uttolka utsläppens innehåll, blindtarmar eller amputerade fingrar...

Mestadels var det nog inte fullt så dramatiskt som vi inbillade oss. Nej, jag tänker nog mera på alla möjligheter till fiske och vinteridrott. Vi bodde ju nära Klarälven och hade förmånen att dra nytta av den kommunala gatubelysningen utmed Romstadvägen under vintermörkret. Ibland kunde vi göra ganska långa skridskoturer förbi Romstad och Jakobsbergsbron och kanske ännu längre. Om, isläggning och snöfall kom ungefär samtidigt vilket oftast skedde, ja då visste man vad som gällde. Då tog varje unge i området med sig en snöskovel eller snöskrapa och med gemensamma ansträngningar skottade vi fram en bana för skridskoåkning eller bandyspel. Några krav på kommunala insatser ställdes aldrig och var väl heller inte aktuella med tanke på farhågor för isens bristande bärighet.

Under den värsta och mörkaste perioden, sen höst och tidig vinter, ja då fanns det ett annat sätt att ta sig till skolan. Det var det omständligaste och det som tog längst tid. Till skillnad från de andra alternativen kostade det dessutom pengar. Det var att ta bussen. Busskommunikationerna i Karlstad var redan då förhållandevis välutvecklade med tanke på staden storlek. En linje, den till Romstad hade lämpligt nog en hållplats alldeles

nedanför vår gata, så där kunde man kliva på för vidare transport in till Stora torget i Karlstad. Där fick man byta till bussen mot Sommarro som på sin färd passerade Semis.

Denna bussfärd var alltid något av dagens höjdpunkt. Bussen på denna linje var nämligen den första i stan av så kallad bulldoggstyp. Den var alltså inte försedd med en framförhängande motorhuv utan jag kunde sitta allra längst fram, nästan jämsides med föraren, och inbilla mig att det var jag själv som körde. De här platserna längst fram var naturligtvis åtråvärda och det var ofta ett liv och ett kiv, ibland till och med nästan slagsmål, bland skolbarnen i samband med bussbytet. Priset för bussresan var högst blygsam. Man kunde köpa klippkort för totalt tio resor, det kostade 90 öre, alltså nio öre per resa och gällde då även som övergångsbiljett till Sommarrobussen. Men återfärden fick jag göra till fots, nio öre var pengar även på den tiden.

När jag kommit upp i nioårsåldern och kom hem från skolan en dag ville mina föräldrar visa mig en sak som de hade ställt nere i källaren. Det visade sig till min stora glädje vara en cykel, visserligen något begagnad, men ändå en riktig cykel. Att cykla kunde jag redan, jag hade tjuvtränat på min storebror Bengts fordon och från och med nu kunde jag på enkelt och lättvindigt ta mig till och från skolan.

2. Jag hade en gång en hund

Jag hade en gång en hund, och det var väl en hund som var ungefär som andra hundar, lekfull, ibland busig och alltid tillgiven och vifta-på-svansen-ivrig. Hon, för det var en hon, hette Topsy och var en strävårig foxterrier. Hon kom till mig på julafton 1936 och var en julklapp från min bror Bengt och min syster Greta som var sex respektive sju år äldre än jag och redan ute i förvärvslivet med egna inkomster. Båda var anställda vid Telegrafverket som föregångaren till Telia då hette. Det kan förklara varför de kostade på sin lillebror en så dyr julklapp som en renrasig hund med stamtavla, hela 75 kronor. Antagligen ville de själva väldigt gärna ha en hund och utnyttjade mig som förevändning.

Min bror kom cyklande med Topsy innanför uniformskavajen för att skydda henne mot kylan och på det sättet anlände hon till sitt nya hem, Södra Karlsholmsgatan 10. Hon kom direkt från en kennel som drevs av en tandläkare Stennert som bodde i stadsdelen Klara i Karlstad. Kenneln hade han som en bisyssla till tandläkeriet. Paret Stennert hade en dotter Margaretha som var ungefär jämnårig med mig. Hon träffade senare, och gifte sig med, IKEA:s grundare Ingvar Kamprad.

Det största problemet i samband med barn och hundanskaffning brukar vara att övertala föräldrarna om för-

delarna med eller nödvändigheten av att skaffa en hund men det problemet hade tydligen mina syskon klarat av. Nu hade vi fördelen av att bo i egen villa med tämligen stor tomt. Vovven blev naturligtvis allas kelgris och blev bortskämd men ändå förvånansvärt väluppfostrad. Jag lärde henne några konster; bland annat att sitta på baken med frambenen i vädret balanserande en sockerbit på nosen. När jag räknade till tre skulle hon på tre slänga upp sockerbiten i luften och fånga den. Det kanske inte lyckades varje gång men nog tyckte jag att hon såg stolt ut de gånger det gick bra. På fotot taget just vid en sådan övning, ser man Topsy sittande på köksbordet och med mig som domptör.

Topsy hade en liten egenhet och det var att hon var en fullkomlig badfreak. Väder, årstid och temperatur spelade ingen roll. Fick hon en sjö eller ett vattendrag inom syn-

"Ett, två, tre!"

håll och hon inte var kopplad, kastade hon sig utan betänkan-
kande ut i det våta elementet. Jag minns en gång när vi var
ute på en promenad i trakterna vid Grundviken, det var på
vårvintern och isen hade börjat gå upp. Jag trodde därför
att det var riskfritt att släppa henne loss, men hon passade
på tillfället och dök ner bland isflaken och simmade iväg
ut. Jag trodde jag hade sett henne för sista gången, rop
och hojtanden hjälpte inte, hon bara simmade längre och
längre ut. Till slut tyckte väl till och med hon att badtem-
peraturen var i svalaste laget och hon vände tillbaka.

Topsy var inte bara intresserad av bad och friluftsliv.
Hon hade också ett stort intresse för böcker och litte-
ratur, något som följande berättelse ger bevis för. Min
syster tyckte mycket om att läsa böcker. En gång hade
hon glömt sin läsecirkelbok på sängen när hon gick till
jobbet. Det upptäckte naturligtvis Topsy som började
närmare studera boken och fann att den var ett exempel
på i dubbel bemärkelse god litteratur. När min mamma
upptäckte Topsys förehavanden hade hon, hunden alltså,
redan slukat de tre första kapitlen.

Sommaren 1939 hade mina föräldrar bestämt att huset
på Karlsholm skulle säljas och familjen skulle flytta in
till stan. Jag motsatte mig i allra högst grad de här pla-
nerna, men jag var ganska ensam i mitt motstånd. Jag
anade väl också att en flyttning kunde få vissa conse-
kvenser för Topsis framtid. Så blev det också. Självt blev
jag skickad till ett sommarläger i Stockholms skärgård,
där jag fick tillbringa ett par veckor i tält tillsammans
med ett stort antal jämnåriga ungdomar från hela lan-
det. Det var arrangerat av konsumentkooperationen
och kallade följaktligen för Vi-läget.

Meningen var väl att det här var ett första försök och att lägret skulle bli ett årligen återkommande arrangemang. Nu blev det inte så, andra världskriget kom emellan. Om jag säger att jag njöt av friluftslivet och samvaron med jämnåriga ungdomar skulle jag inte vara sanningsenlig. Jag gick mest omkring och kände en saknad efter min hund Topsy, som min mamma hade sålt till en hundgård i Vålbergstrakten, något som jag fick reda på senare.

När lägervistelsen var slut åter vände jag till Karlstad men huset på Karlsholm var nu sålt till en ny ägare. Familjen hade flyttat till en annan och tillfällig bostad i ett mindre hyreshus på Långgatan i stadsdelen Herrhagen, en stadsdel som jag inte då hade någon känsla för utan upplevde som en stenöken. Men det var ju bara en tillfällig lösning på vårt bostadsproblem, till hösten skulle vi få flytta in i en alldeles ny lägenhet i ett hyreshus som var under uppförande på Södra Klaragatan 10 i stadsdelen Klara.

En dag någon gång under sommaren hade min mamma ett ärende att uträtta som kanske kunde ta några timmar, vad kunde hon inte berätta. Jag cyklade ner på stan och ägnade mig åt den tidens favoritsysselsättning, nämligen att gå på EPA, som var stadens enda affär som möjligen och med någon överdrift skulle kunna kallas för varuhus. Självbetjäningssystemet var fortfarande okänt, all försäljning skedde över disk av företrädesvis unga damer. Allra längst in i den avlånga lokalen fanns en servering med både maträtter och café, och eftersom jag för ovanlighetens skull var stadd vid kassa tyckte jag att jag kunde kosta på mig lyxen att beställa ett glas saft för tio öre.

Efter några timmar tyckte jag det var dags att dra mig hemåt, även om det inte fanns något där som direkt lockade mig. När jag öppnar dörren kommer springande och hoppande och vilt svansviftande, ja, just det, min hund Topsy. Min mamma hade inte kunnat släppa tankarna och funderingarna om hur Topsy kunde ha det hos sin nya husbonde, därför hade hon tagit bussen ut till Vålberg, letat upp den nya ägaren och lyckats övertala denne att få köpa tillbaka hunden. Vem som var lyckligast den dagen, mamma, jag eller Topsy, det är svårt att säga.

En bit in i september flyttade vi in i den nya bostaden. Den var stor och rentav flott, hade tre stora rum och kök och med den på den tiden nästan obligatoriska jungfrukammaren. Allt var nytt och fint och med mycket hög standard, stort badrum, extratoalett i hallen, skjutdörrar med blyinfattat glas med mera. Även Topsy fann sig väl tillrätta i den nya miljön. Enda problemet var att hon börjat bli lite kinkig med maten. Hon skulle trugas och trugas till maten innan hon nedlät sig till att ta en smakbit.

Jag kom, kanske mest av en tillfällighet, på en lösning på problemet. När det var matdags och hon nästan rynkande på nosen backade från matskålen kom jag på att jag skulle lyfta upp henne så att hon kunde se ut genom något fönster. Titta där sa jag till henne, ser du pippin där nere på gården, om inte du äter upp maten kommer pippin och äter upp din mat. Jag hann knappt sätta ner henne på golvet igen innan hon störtade ut i köket och glufsade i sig all maten. Och så finns det människor som påstår att hundar inte begriper folkprat.

Vi bodde bara ett år i den här fina lägenheten som

egentligen var alldeles för dyr för oss. Mina föräldrar hade räknat med att mina syskon, som hade egna inkomster skulle kunna bidra till hyran men min bror kom under lång tid att ligga inkallad i beredskapstjänstgöring på grund av världskriget så där gick den inkomsten om intet. Visserligen hyrdes ett av rummen ut till en inneboende, men till slut bestämde mina föräldrar sig för att flytta till en mindre bostad.

Flytten blev inte lång, bara inom kvarteret till Norra Klaragatan 9, bara två rum och kök och så naturligtvis den obligatoriska lilla jungfrukammaren. Topsy kände sig väl lite vilsen till en början men kom snart underfund med att även på det nya stället fanns det fåglar som ville konkurrera om maten och som det gick att skälla på. I kvarteret bodde en annan Topsy, fast en tvåbent. Hon hette Håkansson i efternamn, hade ett kraftigt rött hårburr, ett parant utseende och var till yrket dansös. Vid rastning av den fyrbenta Topsy utan koppel kunde jag ibland möta den tvåbenta och fann då ett nöje i att kalla på hunden, vilket kunde åstadkomma en viss förvirring och munterhet.

Hösten 1940 rasade kriget för fullt. Tyskarna hade ockuperat våra grannländer Norge och Danmark, Finland hade varit i krig med Sovjetunionen, Frankrike var till stora delar ockuperat av tyskarna och många undrade när det var Sveriges tur att besättas av främmande trupper. Många kände stor oro och berättigad oro inför framtiden. Jag antar att mina föräldrar påverkades av tidsläget och tidsandan och kanske kände det på något sätt opassande, oetiskt eller olämpligt att hålla sig med lyxen att ha hund medan världen runtomkring mer eller